

SĂPĂTURILE DE LA SATU NOU*. NECROPOLELE FEUDALE TIMPURI

(r. Adamclisi, reg. Dobrogea)

IN PLANUL de lucru al Institutului de arheologie a fost prevăzută, pentru anul 1959, continuarea săpăturilor în cele două necropole feudale timpurii de la Satu Nou.

Lucrările pe teren s-au desfășurat între 15 și 26 septembrie 1959, iar extensiunea lor a fost determinată de mijloacele materiale puse la dispoziție în acest sens. Potrivit planului de lucru al șantierului săpăturile au început în primul rînd în necropola 2 și apoi au continuat și în necropola 1.

Rezultatele obținute în cursul săpăturilor vor fi prezentate în raportul de față începînd cu necropola 1 și continuînd cu necropola 2 și nu în ordinea în care lucrările au fost efectuate pe teren.

Săpăturile din necropola 1 (= C₁). În urma săpăturilor arheologice din campaniile precedente în necropola 1 au fost dezvelite două grupuri mari de morminte. Unul din aceste grupuri se află situat în grădina colectivistului Anghel Sirbu și a vecinilor lui imediați, iar cel de-al doilea grup a fost sesizat prin curțile colectivștilor, așezate de o parte și alta a șoselei Satu Nou—Canlia, la punctul unde se desprinde din ea drumul spre Coslugea¹. În planul de lucru pe anul 1959 s-a trecut săparea unei porțiuni de teren aflătoare între cele două grupuri de morminte, spre a vedea dacă necropola continua sau nu și pe această porțiune de teren. Orice rezultat obținut prin săpături era deosebit de important: în caz că se găsesc morminte de incinerare și în acest spațiu înseamnă că cimitirul continua și în această parte, iar cele două grupuri sesizate de noi, mai înainte, fac parte dintr-un singur cimitir ce se întinde pe o mare suprafață; în caz că rezultatul este negativ, nu vom găsi morminte de incinerare pe acest teren, am putea trage concluzia că avem de-a face cu două sectoare dintr-un cimitir, sectoare separate între ele prin terenuri nefolosite pentru înmormîntări.

Pentru lămurirea acestei probleme vor trebui întreprinse săpături întinse și anevoioase prin gospodăriile locuitorilor din această parte a satului. În planul de lucru pe anul 1959 a fost reținută săparea sistematică a uliței ce începe din spatele grădinii lui Anghel Sirbu și pînă în dreptul curții colectivistului Enache Ion.

În acest spațiu au fost executate opt secțiuni, de dimensiuni diferite. Săpăturile din acest sector au fost completate cu alte două secțiuni săpate în curtea locuitoarei Floarea V. Florea. În total în cursul săpăturilor din C₁ s-au găsit zece morminte de incinerare care au primit, în continuare, seriile 102—112.

* Colectivul șantierului a fost format din semnatul acestor rînduri și Niță Anghelescu, directorul Muzeului de istorie din Călărași.

La săpături, în afară de colectivul șantierului a mai luat parte, cu aprobarea Academiei R.P.R., cercetătoarea Jivka Vijarova, de la Institutul de arheologie al Academiei

bulgare de științe, care a participat ca oaspete, în cadrul schimbului de experiență dintre cercetătorii care urmăresc să rezolve unele probleme arheologice comune, atît la nord cit și la sud de Dunăre.

¹ B. Mitrea, *Săpăturile de la Satu Nou*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 587, fig. 8.

Avînd în vedere faptul că sectorul cercetat în 1959 se află în ulița satului și că prin acest loc au trecut diferite care și căruțe încărcate cu tot felul de greutatea, este explicabil de ce urnele întîlnite în acest sector sînt păstrate în cea mai mare parte în stare fragmentară. Din acest motiv informațiile pe care ni le pun la dispoziție marea lor majoritate, sînt limitate sub toate raporturile. Cu toate acestea au fost găsite *in situ* cîteva urne întregi care ne oferă unele informații noi și după cît ni se pare nouă, destul de importante.

Fig. 1. — Satu Nou. Urne cinerare descoperite în cele două cimitire feudale timpurii. Urnele 1 și 4 (= M 110 și M 109) au fost descoperite în cimitirul 1, iar urnele 2 (M 72¹) 3 (M 72²), 5 (M 70) și 6 (marcă de olar pe fundul urnei M 70); au fost descoperite în cimitirul 2.

Este vorba de M 107, mormint aflat întreg *in situ* și care a folosit drept capac o falcă de bou sau cal. Acest amănunt de ritual merită să ne oprim puțin asupra lui, deoarece contribuie la lămurirea problemei etnice.

În cimitirul slav de la Sărata-Monteoru, în numeroase morminte s-au găsit dinți de bou sau cal și uneori chiar bucăți de falcă ¹ ce-au fost arse împreună cu oasele umane și apoi depuse în groapă împreună cu celelalte resturi. În același cimitir, în mormîntul 1230 s-a găsit o falcă întreagă de animal așezată în resturile cinerare. În săpăturile de la același șantier au fost descoperite cu alte ocazii «cinci fălci de animal cu dinți cu tot (bou sau cal), depuse în lutul galben» ².

Pe baza observațiilor din necropola slavă timpurie de la Sărata-Monteoru, credem că avem de-a face cu un străvechi obicei slav care se mai păstrează și practică în unele morminte din cimitirul de la Satu Nou.

În această campanie nu s-au mai aflat morminte cu urne în cutie de piatră așa cum s-au găsit în anii precedenți și cum au apărut recent la Razdelna ³, în apropiere de Varna, în R. P. Bulgaria.

¹ Ion Nestor și Eugenia Zaharia, *Săpăturile de la Sărata-Monteoru*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 510.

² *Ibidem*.

³ D. I. Dimitrov, *Ранносредневековен некропол при гара Разделна*, în *Археология* — Sofia, I, 3—4, 1959, p. 55—60.

În ceea ce privește materialul ceramic descoperit în cursul campaniei de săpături din 1959, el se încadrează parțial în cele două categorii ceramice descoperite anterior¹ și poate aduce și unele exemple pentru o a treia categorie.

Primele două categorii sînt formate din vase de tip slav (fig. 1/1, M 110) și Saltovo. Acestea din urmă au formă sferoidală, pastă cenușie-castanie și corpul împodobit prin lustruire. Cea de-a treia categorie este formată din urne cu pereții groși, asemănătoare

Fig. 2. Satu Nou. Cimitirul 2. Un grup de morminte familiale format din cinci urne (M 74).

ca formă cu oala de tip slav, dar cu umerii aproape dispăruți, greoaie, cu diametrul bazei mic și cel al gurii vasului mare și buza puternic profilată oblic în afară. Corpul vasului este împodobit cu o linie în spirală, executată cu un instrument bont. Sub gît, vasul are un ornament în val executat cu același instrument (fig. 1/4 M 109).

Obiectele de inventar descoperite în urne sînt puține și în cea mai mare parte au fost distruse în timpul arderii pe rug.

Faptul că săpăturile din 1959 au arătat că necropola continuă și sub actuala uliță, ne dă indicația că cele două mari grupuri de morminte fac parte din același cimitir. Rămîne ca în campaniile viitoare să fie cercetat și restul terenului pentru a se face joncțiunea completă și peste tot între cele două porțiuni ale necropolei.

Necropola 2 (= C₂). Ultima campanie de săpături întreprinsă în necropola feudală timpurie nr. 2 (= C₂) a fost cea din anul 1957², deoarece planul de lucru pentru anul 1958 a prevăzut săpături numai în C₁. În felul acesta, lucrările reluate în 1959 la C₂ au continuat pe cele începute și neterminate în cele două campanii precedente.

Fixarea limitei de nord-est a cimitirului a fost unul din obiectivele urmărite în cursul campaniei de săpături din 1957 și care a rămas nerezolvat.

Motivul pentru care n-au putut continua în 1957 și în 1958 săpăturile în direcția NE, a fost existența unei plantații recente de viță de vie în armanul lui Niță Vlase. În campania din 1957 pe acest lot abia am putut executa trei secțiuni: S_{7-a}, S_{7-b} și S_{7-c}³

¹ B. Mitrea, *Săpăturile de la Satu Nou, Necropola feudală timpurie nr. 1*, în *Materiale*, VII, p. 551–560.

² Informații în legătură cu rezultatele săpăturilor din C₂ sînt publicate în rapoartele noastre: B. Mitrea și

N. Angheliescu, *Săpăturile de la Satu Nou*, în *Materiale*, V, 1959, p. 535–542 și B. Mitrea, *Săpăturile de la Satu Nou*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 579–583.

³ Același, în *Materiale*, VI, fig. 1, de la p. 580–581.

la una din margini. Întrucît între timp s-a dat o altă destinație unei porțiuni din acest teren, săpăturile arheologice au putut fi reluate pe suprafața respectivă.

De asemenea, între unele secțiuni săpate în 1957, mai exact la V—SV de S_{7-} ¹, a rămas necercetată o bucată de teren ce era acoperită de un gard viu. Între timp, acesta a fost desființat și terenul acoperit de el a fost cercetat de noi în întregime.

Planul de săpături pentru necropola feudală timpurie 2 (C_2) a fost conceput ținînd seama de situația de pe teren. Astfel s-a trasat o secțiune (S_1) cu direcția generală N—NV, paralelă la S_{7-} , 1957, care avea ca scop să cerceteze terenul aflat sub gardul viu și apoi o serie de nouă secțiuni perpendiculare pe $S_1/59$, respectiv pe $S_{7-}/57$ și care aveau rolul de a cerceta limita de nord-est a necropolei pe porțiunea de teren accesibilă săpăturilor. Lungimile secțiunilor noastre în direcția amintită au fost diferite, ele fiind determinate de prezența viței de vie în această parte.

În cursul săpăturilor în C_2 au fost dezvelite în total 30 de morminte de incinerare în urnă (fig. 1/2, 3, 5, 6), care au fost numerotate în continuarea celor descoperite în campaniile precedente.

Dintre constatările mai importante făcute în cursul cercetărilor, ne vom limita în raportul de față să amintim doar unele ce ni se par mai importante. Restul problemelor ce le ridică materialul descoperit și cimitirul în ansamblul lui, rămîn să fie tratate în studii speciale.

Descoperirile de morminte pe teren și apoi trecerea lor în plan ne arată în mod foarte clar o anumită grupare a urnelor. Așa la M 62 și M 63, pe o lungime de 1,50 m se află un număr de cinci urne: M 62^a, M 62^b, M 63^a, M 63^b și M 63^c. O altă grupare a mormintelor cu urnă se poate observa la M 72 și M 73. În jurul acestor morminte, pe un spațiu de circa un metru pătrat se găsesc masate un număr de cinci urne (M 72^a, M 72^b, M 72^c, M 72^d și M 73). Tot așa la M 74 (fig. 2), cam pe aceeași suprafață ca mai sus, au fost descoperite patru urne M 74^a, 74^b, 74^c și 74^d). Pe o suprafață mai mare de circa 2 m², este probabil să avem de-a face cu o altă grupare de urne, formată de data aceasta din șase morminte (M 69, 71, 76, 77, 78^a și 78^b). Se mai observă grupări de cîte două sau trei urne.

Din observațiile sumare făcute asupra materialului osteologic scos din urne, reiese că se pot deosebi cu ușurință atît indivizi maturi, cît și copii.

Mai trebuie să amintim că între grupele de morminte se află un spațiu liber, de dimensiuni variabile, pe care nu se află nici o urnă. Faptele și considerațiile expuse mai sus ne îndreptătesc să vedem în urnele dezgropate în campania 1959 de la C_2 *grupe familiale*. Marele număr de urne aflate la un loc, uneori șase, ne face să ne gîndim că cimitirul a avut o destul de lungă durată de folosire în timp. Aceste considerații izvorite din faptele aflate pe teren, vor influența eșalonarea în timp a datării necropolei.

O altă constatare pe care o facem este în legătură cu tipul de urne. Încă din rapoartele precedente² s-a remarcat frecvența unui anumit tip de urnă care este caracteristic necropolei nr. 2. Descoperirile din campania 1959 au confirmat observațiile anterioare: marea majoritate a urnelor constituie un tip caracteristic (fig. 1/2), la care se adaugă, în mod cu totul izolat și alte tipuri (fig. 1/3).

★

Obiectivul urmărit prin săpăturile din anul 1959 la C_2 a fost atins doar în parte. Descoperirea grupului de urne M 72 și M 73, precum și a M 79 la marginea dinspre ENE a săpăturii, ne indică în mod clar că necropola continua în ENE. Rămîne ca săpăturile să continue în acest sector în campaniile viitoare.

BUCUR MITREA

¹ Același, în *Materiala*, VI, fig. 1 de la p. 580—581.

² Vezi mai sus, p. 645, nota 2.

РАСКОПКИ В САТУ—НОУ. РАННЕФЕОДАЛЬНЫЕ МОГИЛЬНИКИ

РЕЗЮМЕ

Во время раскопок 1959 г. было продолжено исследование двух раннефеодальных могильников в Сату-Ноу (р-н Адамклиси, обл. Добруджа). На первом могильнике (C₁) проследили связь между двумя ранее открытыми участками. В ходе работ вскрыли еще десять погребений с трупосожжением в урне (рис. 1/1 и 1/4). Крышкой одной из урн служила челюстная кость вола или лошади.

На втором могильнике (C₂) обнажили 30 погребений с трупосожжением в урне (рис. 1/2, 3, 5, 6). В ходе раскопок на этом могильнике обнаружилось, что в многочисленных случаях урны сгруппированы по четыре и по пять (рис. 2), а в некоторых случаях даже по шесть. Весьма вероятно, что речь идет о семейных погребениях.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Сату Ноу. Урны погребений с трупосожжением, найденные на двух раннефеодальных могильниках. Урны 1 и 4 (= M 110 и M 109) были найдены в могильнике 1, а урны 2 (M 72^c), 3 (M 72^a), 5 (M 70) и 6 (гончарное клеймо на дне урны M 70) были найдены на могильнике 2.

Рис. 2. — Сату Ноу. Могильник 2. Группа семейных погребений, состоящих из пяти урн (M 74).

LES FOUILLES DE SATU NOU. LES NÉCROPOLES DE LA HAUTE ÉPOQUE FÉODALE

RÉSUMÉ

Au cours de la campagne de 1959, les fouilles ont été continuées dans les deux nécropoles de la haute époque féodale de Satu Nou, (dist. d'Adamclisi, rég. de Dobrogea). Dans la première nécropole (C₁), on a cherché à établir la liaison entre deux secteurs explorés antérieurement. A cette occasion, on y a découvert dix nouvelles tombes à incinération à urne (fig. 1/1 et 1/4). Le couvercle de l'une des urnes était constitué par une mandibule de bovidé ou de cheval.

Dans la seconde nécropole (C₂), trente autres tombes à incinération à urne (fig. 1/2, 3, 5, 6) ont été mises au jour. Ces fouilles ont fait voir que les urnes sont souvent groupées par quatre, cinq ou même six (fig. 2). Il s'agit probablement de groupes de tombes d'une même famille.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Satu Nou. Urnes cinéraires découvertes dans les deux cimetières de la haute époque féodale. Les urnes 1 et 4 (= M 110 et M 109) ont été découvertes dans le cimetière 1, les urnes 2 (M 72^c), 3 (M 72^a), 5 (M 70) et 6 (marque de potier sur le fond de l'urne, M 70) ont été découvertes dans le cimetière 2.

Fig. 2. — Satu Nou. Cimetière 2. Groupe de tombes d'une même famille, formé de cinq urnes (M 74).